

ÆLDRE FLYGTNINGE OG INDVANDRERE I ÅRHUS KOMMUNE

Lise Bygholm

Gerontologi og samfund bragte i januar 2003 resultaterne af en spørgeskemaundersøgelse foretaget af »Århus Kommunes Videntcenter for tilbud til ældre flygtninge og indvandrere.« I undersøgelsen blev alle flygtninge og indvandrere i Århus over 60 år spurgt om deres kendskab til og behov for praktisk hjælp og pleje. Århus Kommune har siden fulgt op på indsatsen i form af forebyggende hjemmebesøg blandt Gellerups flygtninge og indvandrere i alderen 60 – 74 år. Denne artikel bygger på en kvalitativ undersøgelse, jeg i den forbindelse foretog som praktikant på Videntcenteret i foråret 2003. Alle interview er udført med tolk, og de anvendte citater er tolkenes oversættelse. For at sikre de medvirkendes anonymitet er alle navne i artiklen fiktive.

Lise Bygholm er studerende ved etnografi og socialantropologi, Århus Universitet.

Gerontologi og samfund 2004; 20, 2: 34-35

34

EN VÆRDIG ALDERDOM

Langt de fleste ældre flygtninge og indvandrere, der bor i Gellerupparken i Århus, taler ikke dansk.¹ Det betyder, at de i det daglige har brug for deres families hjælp til forskellige praktiske gøremål, eksempelvis til at handle, ringe til lægen eller læse et brev fra det offentlige. Mange fortæller, at de gerne vil være uafhængige af deres familie i højere grad, end de oplever at være det i dag. For de ældre indebærer en værdig alderdom uafhængighed fra familien, og for at opnå det benytter de sig af forskellige strategier, der vil blive diskuteret nedenfor.

LIVSVILKÅR

Når man bliver ældre, kan man få sværere ved at få hverdagen til at hænge sammen. Pusten tabes hurtigere på vej op af trapperne, kroppen værker, når man står ud af sengen om morgenen, og man kan måske ikke længere selv hænge det våde og tunge vasketøj op. De fysiske kræfter, man tidligere var i besiddelse af, svækkes, og de fleste bliver før eller siden afhængige af andres hjælp til de

dagligdags gøremål, som man tidligere udførte med største selvfølgelighed.

Ældre flygtninge og indvandrere skal kæmpe med mere end blot trapper og tøjvask. Deres begrænsede dansk kundskaber betyder, at de har nogle specielle behov, der ikke er bestemt af den fysiske svækkelse i alderdommen. De har ikke mulighed for selv at læse breve på dansk, bestille en tid hos lægen, eller tage til møde med en pensionsmedarbejder. Fatima, en arabisk kvinde, fortæller:

«Brevene fra det offentlige er på dansk, og derfor kan jeg ikke selv læse dem, og hvis mine børn ikke har været forbi, er der ikke noget, jeg selv kan gøre.»

Udover hjælp til tolkning af breve og samtaler har ældre flygtninge og indvandrere også behov for viden om, hvad det vil sige at blive ældre i Danmark. De har ikke selv haft forældre, der er blevet gamle her i Danmark, og de har derfor kun en svag fornemmelse af, hvad der venter dem i alderdommen. De mangler viden om deres muligheder, og det gør dem usikre. Usikkerheden forstærkes af, at de på grund af deres dårlige dansk kundskaber har svært ved selv at opstøve den viden, de mangler.

De har også et behov for at få information om forskellige økonomiske forhold. Langt de fleste har en stram økonomi, og det kan være svært at få pengene til at række måneden ud. Det skyldes, at mange modtager brøkpension, hvilket er en folkepension, der er udregnet efter, hvor mange år man har opholdt sig i Danmark. For at være berettiget til fuld folkepension skal man have boet i Danmark i 40 år. Har man, som tilfældet er for mange, boet i landet i 20 år, er man kun berettiget til en halv folkepension.

Udover det faste beløb de modtager hver måned, har de mulighed for at søge forskellige økonomiske tilskud til eksempelvis varme, licens eller en tandlægeregning. At søge disse tilskud kræver imidlertid, at de kan kommunikere med de medarbejdere, der sidder på pensionskontorerne. De er igen afhængige af, at andre hjælper dem med at finde ud af, hvilke regler der gælder, og hvilke muligheder for tilskud der eksisterer.

For de familiesammenførte ældre gælder andre regler. Deres børn har påtaget sig forsørgerpligten, men i mange tilfælde har børnene ikke kunnet forsørge deres forældre.

Det betyder, at mange af de familiesammenførte forældre er på kontanthjælp. De har ikke mulighed for at søge om de tilskud, som folkepensionister er berettiget til, og de er derfor meget dårligt stillet rent økonomisk.

EN LIGEVÆGTIG RELATION

Ældre flygtninge og indvandrere har sværere ved at opretholde en ligevægtig gensidig relation til deres familie end ældre, der er født og opvokset i Danmark. Udover de behov, der også eksisterer blandt danske ældre, betyder behovene for hjælp til tolkning samt mere viden om praktiske og økonomiske forhold, at ældre flygtninge og indvandrere er mere afhængige af deres familie end andre danskere.

Gensidighed mellem mennesker opbygges gennem udveksling af ord, handlinger eller ting, og der kan være forskel på, hvor meget man giver, og hvor meget man modtager. Der eksisterer, ifølge antropologen Marshall Sahlins, flere former for gensidighed, og i forhold til de ældre flygtninge og indvandrere er der to former, der er relevante. Den første er *generaliseret gensidighed*, hvor gengældelse af det, man har modtaget, er uafhængig af tid, samt af hvor meget eller hvad man i sin tid har modtaget. Den anden form for gensidighed er *balanceret gensidighed*. Det er en direkte udveksling, hvor man med det samme modsvarer det, man har modtaget med noget, der har en tilsvarende værdi (Sahlins 1965).

Det forhold, der eksisterer mellem forældre og børn, kunne man forestille sig, ville være præget af generaliseret gensidighed. Gensidigheden ville være etableret i kraft af, at de ældre har opfostret børnene, og at de derfor nu modtager, hvad de tidligere selv har givet. Der er imidlertid en tendens til, at de nærmere opfatter relationen som en blanding af de to former for gensidighed. De ældre modtager ikke udelukkende hjælp med henvisning til en generaliseret gensidighed, hvilket viser sig ved, at mange giver udtryk for, at de gerne vil give noget tilbage for den hjælp, de modtager. Det kan eksempelvis være at passe børnebørnene, når forældrene er på arbejde.

De to former for gensidighed kan i denne sammenhæng ses som yderpunkter i et kontinuum, og relationen mellem de ældre og deres børn placerer sig i midten mellem balanceret og generaliseret gensidighed. Det stereotype billede af den tyrkiske bed-

Studerende Lise Bygholm
Willemoesgade 28, 1.
8200 Århus N
lise.bygholm@mail.dk

stemor, der sidder i en stol og kommanderer rundt med sine børn og svigerbørn, mens de varter hende op, passer altså ikke helt til virkeligheden. De ældre forsøger i stedet at skabe ligevægt i relationen mellem dem selv og deres børn ved blandt andet at gengælde den hjælp, de modtager: En ligevægt der samtidig kan give en følelse af uafhængighed, hvilket mange giver udtryk for, er en vigtig del af en værdig alderdom.

TRE UAFHÆNGIGHEDSSTRATEGIER

For mennesker i alle aldre er en følelse af uafhængighed vigtig. I nogle perioder af livet er den nemmere at opnå end i andre. Ældre flygtninge og indvandrere har særligt svært ved at bevare en uafhængighed, men de kan, ved at benytte sig af forskellige strategier, skabe en ligevægtig gensidig relation til deres familie og derved også opnå en stærkere følelse af uafhængighed.

I denne undersøgelse er identificeret tre forskellige handle-mønstre, som vi kalder *uafhængighedsstrategier*. De viser, hvilke muligheder personer med en anden etnisk baggrund end dansk har for at håndtere deres ubehag ved at være afhængig af andre, når de bliver ældre.

«JEG VIL JO HELST KLARE MIG SELV»

De ældre er bevidste om ikke at være en byrde for deres familie, og de forsøger så vidt muligt at klare de dagligdags gøremål selv, på trods af det kan være både besværligt, hårdt og tidskrævende. Fatme, en arabisk kvinde der bor alene, har sparet op til at købe en vaskemaskine, som hun kan have i lejligheden. Hun vasker lidt tøj ad gangen, så der ikke er så meget vådt og tungt at hænge op på én gang. Hun har indrettet sig sådan, at hun ikke er afhængig af, at andre kommer og hjælper hende med at vaske tøj.

NOGET FOR NOGET

Ældre, som ikke længere kan klare sig selv, kan også forsøge at gengælde den hjælp, de modtager. Zahra bor alene i en lille lejlighed, og længere oppe i samme opgang bor hendes søn og svigerdatter. Hun fortæller:

«Indimellem når min svigerdatter laver mad, så laver hun en ekstra portion, og så kommer mit barnebarn ned med den til mig her i lejligheden. Når jeg så handler, er det tit, at jeg køber noget ind for min svigerdatter.»

Zahra går ikke særligt godt længere, og hun er nødt til at bruge rollator, når hun skal uden for sin lejlighed. Turen til Føtex i City Vest er både hård og tidskrævende for hende, men det er vigtigt at give noget tilbage for den hjælp, hun modtager fra sin svigerdatter.

HJÆLPEN FORDELES PÅ FLERE PERSONER

En tredje strategi, der kan benyttes, er at fordele den hjælp, de har behov for på forskellige personer. Det kan være, datteren hjælper, når den ældre skal til læge, og sønnen hjælper med at købe ind. Når der er flere personer, der hjælper, bliver omsorgsbyrden mindre for den enkelte, og den ældre kommer ikke til at stå i så stor gæld til de enkelte familiemedlemmer (Lewinter 1999, Hansen m.fl. 2002).

At modtage hjælp fra det offentlige er en anden måde at fordele hjælpen på flere personer. Videncentrets spørgeskemaundersøgelse blandt de ældre flygtninge og indvandrere, der er tilknyttet Gellerup Lokalcen-ter, viste, at de, der modtog hjælp *både* fra det offentlige og fra familien, var mere tilfredse end dem, der udelukkende modtog hjælp fra familien. Det er nemmere at føle sig uafhængig, når hjælpen kommer flere steder fra, og en mulighed for dette er at benytte sig af kommunens tilbud om praktisk hjælp og personlig pleje.

EN BRYDNINGSTID

Ældre flygtninge og indvandrere står sammen med deres familie i en brydningstid, hvor de skal finde fodfæste i forhold til, hvordan omsorgen for ældre skal se ud i fremtiden. I dag er det først og fremmest den nære familie, børn, svigerbørn og børnebørn, der hjælper i hverdagen med at tolke, op- søge information og forskellige praktiske gøremål som rengøring, tøjvask eller indkøb.

I fremtiden ser det imidlertid ud til, at de ældre i højere grad vil søge hjælp fra det

offentlige. Ved at modtage hjælp fra det offentlige vil de have bedre muligheder for at skabe en ligevægtig gensidig relation til deres familie. En ligevægt der er vigtig for en følelse af uafhængighed og en værdig alderdom.

I omsorgen for ældre arbejder man efter at skabe lige rettigheder og muligheder for alle ældre, men i øjeblikket har de ældre flygtninge og indvandrere svært ved at udnytte de muligheder, der eksisterer. Det er derfor nødvendigt at informere dem om deres muligheder og rettigheder som ældre borgere i Danmark. De har ekstra behov for hjælp og omsorg, og det offentlige spiller en væsentlig rolle i skabelsen af en værdig alderdom for denne gruppe. ■

NOTER

- 1 Betegnelsen ældre flygtninge og indvandrere dækker mennesker over 60 år, der er kommet til Danmark fra andre områder end Europa, Nordamerika, Australien og New Zealand. De familiesammenførte forældre er også inkluderet med mindre andet er angivet.

LITTERATUR

- Hansen E, Milkær L, Swane C, Iversen C, Rimdal B. Mange bække små – om hjælp til svækkede ældre. København: Fokus 2002.
- Lewinter M. Spreading the burden of gratitude – elderly between family and state. Ph.d.-afhandling. Sociologisk Institut, Københavns Universitet 1999.
- Sahlins M. »On the sociology of primitive exchange«. I: The Relevance of Social Models for Social Anthropology. ASA Monograph 1. London: Tavistock Publications 1965.
- Videncenter for tilbud til ældre flygtninge og indvandrere. Brugerundersøgelse. Pleje- og omsorgsbehovet blandt ældre flygtninge og indvandrere. Århus Kommune, Magistratens 3. Afd. Sundhed og Omsorg 2002.